

*Kraljestvo
domišljije*

LUTKOVNO GLEDALIŠČE
LJUBLJANA

Toon Tellegen

Jutri je bila zabava

Pedagoško gradivo

Pripravila: Špela Frlc

Uvod

Predstava *Jutri je bila zabava* je nastala po zgodbi z naslovom *Zima* pisatelja in pesnika Toona Tellegena. Namizne lutke in čarobna zimska scena otroke in odrasle povabijo v svet Tellegenovih živali, ki si najbolj želijo, da bi končno prišla pomlad.

Takole o predstavi v gledališkem listu zapiše dramaturginja Jera Ivanc: *»Pet živali nas na trenutke spominja na otroke, ki so ravnokar začeli govoriti, zdaj pa se z rabo jezika na vse načine trudijo razumeti svet okrog sebe. Problemov in situacij, v katerih se znajdejo, se lotevajo zelo resno, logika, ki jih pri tem vodi, pa je vse prej kot logična. A le na prvi pogled. Prav nenavadnost zgodb, v katerih se nič ne zgodi v skladu s pričakovanji – avtor se spretno izmika vsakršnim stereotipom, tudi živalskim –, in otroška dekonstrukcija jezika, ki odpira prostor filozofskim razmislekom, sta razlog, da zgodbe navdušujejo tudi odrasle.«*

V nadaljevanju ponujamo več informacij o nastajanju predstave in zgodbah Toona Tellegena, ki so jo navdihnile, ter predlagamo izhodišča za pogovor in dejavnosti po predstavi.

O Toonu Tellegenu in njegovih zgodbah

»Sto želja imam, in če dobro pomislim, morda celo tisoč. Toda največja od njih je, da bi nekega popoldneva v začetku poletja sedel z živalmi na rečnem bregu. Nič posebnega ne bi rekel in tudi meni nihče ne bi rekel kaj posebnega. Dan je lep, mi pa ležimo v travi, žvečimo travne bilke, poslušamo rahlo valovanje reke in govorimo pretežno o ničemer. Ah, pomislim, to je torej pretežni nič, o katerem živali vedno govorijo!«
(Toon Tellegen, Uvod v knjigo tort)

Toon Tellegen (1941) je pisatelj, pesnik in zdravnik splošne prakse v Amsterdamu. S svojimi živalskimi zgodbami je zaslovel po vsem svetu in jih izdal v tridesetih knjigah. Zanje je prejel vse glavne nagrade za otroško literaturo na Nizozemskem. V slovenskem jeziku lahko beremo tri izbore njegovih zgodb: *Zabava na luni* (Mladinska knjiga, 1999), *Mala nočna torta s plameni* (Mladinska knjiga, 2004) in *Jutri je bila zabava* (Mladinska knjiga, 2010).

Tellegen je s svojimi živalskimi zgodbami ustvaril svojevrsten žanr. Humorne so, včasih absurdne, filozofske in čarobne in enako močno privlačijo otroke in odrasle. V njih nastopajo tudi živali, ki redkeje najdejo mesto v literaturi: poleg veverice in mravlje, ki se najpogosteje pojavljata v zgodbah, v njih srečamo še sovo, ježa, molja, črička, paličnjaka, raka, hrošča. In seveda slona, ki se v vseh zgodbah bori s svojo okornostjo in s padanjem. Nikoli pa ni v njih domačih živali in ljudi.

Tellegen si je pri pisanju zgodb zastavil nekaj preprostih pravil. Zgodbe morajo biti kratke, le zelo redko so daljše od dveh strani. Vse živali so v zgodbah enako velike, ker so vse enako pomembne. In v njegovih zgodbah ni cinizma. Vse živali so take, kot so, in sprejemajo druga drugo z vsem, kar so, tudi če ne razumejo vedno povsem druga druge.

Tellegen je v enem od intervjujev povedal: *»Izogibam se cinizmu. Nočem, da bi živali v mojih zgodbah poniževale druga drugo. Kot otrok sem rad prebiral Medvedka Puja in Veter v vrbah (avtorja Kennetha Grahama) zaradi toplega, prijateljskega občutka, ki ga dajejo bralcu, in zaradi izraznega jezika, s katerim so zgodbe napisane.«*

Ta živalski svet, ki se skozi Tellegenove zgodbe razgrinja pred bralci, je poseben. Živali nimajo tipičnih lastnosti, ki smo jih za živali v pravljicah vajeni, včasih so celo bolj kot živalim podobne nam ljudem. *»Živijo v svojem svetu brez začetka in konca in ne da bi*

slutile, da obstaja še kakšna druga, človeška realnost. Avtor sam pravi, da njegove živali ne smejo izvedeti za njegov svet ali svet bralcev, kajti v trenutku, ko bi se v njih pojavila tudi najmanjša slutnja, da obstaja on kot pisatelj, bi bilo vsega konec. Zato v zgodbah ni nikakršnih namigovanj na aktualnost. Bralec zgolj opazuje in prepozna čustva, ki jih ima tudi sam.« (Glej Anita Srebnik, Spremna beseda k *Mala nočna torta s plameni*, str. 135)

Živali v zgodbah govorijo in razmišljajo, se obiskujejo in potujejo, se veselijo in žalostijo, včasih jim kaj manjka, včasih po čem hrepenijo. Pišejo si pisma in prireajo slavlja, na katerih ne sme manjkati torta.

»Bolj kot deljenje veselih trenutkov pa Tellegenove živali družita nemir in neskončna radovednost, kar jih vodi v (samo)spraševanje o obstoju in smislu skoraj vsega, kar obstaja: stvari, dogajanj, abstraktnih pojmov, predvsem pa besed. Razmišljanje postane dogajanje in s tem prava pustolovščina; predvsem zato, ker so Tellegenova razmišljanja potovanje v neznano in nikoli ne vemo, kje bomo pristali in ali bomo sploh našli odgovor.« (Anita Srebnik, prav tam).

Pogovor po predstavi

O doživljanju predstave

Z otroki se pogovorimo o tem, kako so doživeli predstavo.

Kaj jim je bilo v predstavi najbolj všeč? Katera žival jim je bila najbolj všeč?

O čem govori predstava?

So si še posebej zapomnili kakšno besedo ali stavek, ki so ju izrekle živali v predstavi?

O sceni

Scena ima v predstavi zelo pomembno vlogo. Barbara Stupica jo je likovno zasnovala kot hišico v krošnji drevesa, s sobami, v katerih imajo živali svoj dom. Njihova prebivališča so skrbno izdelana do najmanjših podrobnosti. Vsaka soba je napolnjena s predmeti, ki ji dajejo domačnost: spletene odeje, drobcene luči, knjige, ki jih prebira mravlja, pisalna miza z namizno lučko, ježevi spominki na morje in počitnice, slonove igrače. Ko se odpre gledališka zavesa, se pred gledalci kot v okvirju pojavi čudovita zimska slika.

Z otroki si oglejmo fotografije scene v gledališkem listu, ki je zasnovan v obliki stripa. Se otroci spomnijo, kje je imela vsaka od živali svoje domovanje? Katere podrobnosti opazijo? Kaj mislijo, kje so ustvarjalci dobili pohištvo za sceno? Kako so jo izdelali?

O lutkah

Lutke v predstavi imenujemo namizne lutke. Animatorji stojijo za njimi in jih oživljajo s posebnim držalom na hrbtne strani lutke. Po likovni zasnovi Barbare Stupica jih je iz lesa izdelal lutkovni tehnolog Žiga Lebar.

Delo lutkovnega tehnologa je zelo pomembno. Na podlagi skic, ki jih dobi, mora izdelati lutko, ki bo imela svoj značaj in se bo hkrati dobro gibala, da jo bo animator lahko oživel. Za izdelavo lutk za predstavo *Jutri je bila zabava* so potrebovali dva meseca.

Skupaj si še enkrat oglejmo lutke na fotografijah v gledališkem listu. Katere živalske lastnosti imajo? Imajo tudi človeške lastnosti? Komu so bolj podobne, živalim ali ljudem?

O svetlobi

Pomembno vlogo v predstavi ima tudi svetloba. V predstavi se menjata noč in dan, zimo zamenja pomlad. Občutek noči in občutek letnih časov v predstavi gledalcem pričarajo prav luči. Lučkar, ki sedi v kabini v zadnjem delu predstave za gledalci, se za vsako sceno

odloči, katere luči na odru bodo prižgane in kako močne bodo, z različnimi barvnimi filtri ustvarja občutek hladne in tople svetlobe.

Z otroki opazujmo svetlobo in kako se spreminja.

Kakšna je svetloba, kadar sije sonce in kadar je oblačno? Kakšna svetloba je zjutraj in kakšna zvečer?

Kakšno svetlobo oddajajo luči v vrtcu ali šoli?

Kako se svetloba spreminja, če pred luč damo različne barvne filtre? Ali lahko rečemo, da je svetloba hladna ali topla?

O glasbi in pesmi

Tudi glasba ima v predstavi pomembno mesto. Glasba v gledališču skupaj z lutkami in sceno pripoveduje zgodbo. Včasih pomaga ustvariti občutek, da se v predstavi dogaja nekaj napetega, ali strašnega, ali zelo lepega. Včasih določi značaj glavnih junakov. V predstavi *Jutri je bila zabava* ima vsaka žival svojo glasbo. Se otroci spomnijo, kakšno? Katero glasbo pa najraje poslušajo otroci? Ali vsi poslušajo enako glasbo?

Na koncu predstave živali ob veselju, da je prišla pomlad, zapojejo pesem.

Besedilo najdete na zadnjih dveh straneh gledališkega lista. Še enkrat ga skupaj preberimo. Ali otroci uganejo, katero kitico poje katera žival?

O junakih predstave in prijateljstvu

V predstavi nastopajo veverica, mravlja, sova, jež in slon. Kako se razumejo med sabo? So prijatelji? Si pomagajo med sabo? Kaj počnejo, kadar so veseli? Vsaka od živali ima nekaj, kar jo še posebej veseli. Se otroci spomnijo, kaj?

Ali to, da si prijatelj nekomu, pomeni, da so ti vseč iste stvari kot njemu?

Ali to, da si prijatelj nekomu, pomeni, da se vedno razumeš z njim?

Živali so tudi sosede. Svoje sobice imajo ena zraven druge. Včasih se tudi obiščejo.

Zakaj pride mravlja na obisk k veverici?

Kaj počneta, ko pride veverica na obisk k sovi?

Po zgledu scene v predstavi narišimo veliko hiško s sobami za vse otroke v skupini.

Katere predmete bodo otroci narisali v svoji sobi? Kakšna bo postelja? Bodo v sobi igrače, miza, luč, knjige ...? Kaj bi v svoji sobi najraje počeli? Če bi hodili drug k drugemu na obisk, kako bi prišli iz ene sobe v drugo?

Kakšne sosede pa imajo otroci v bloku ali ulici? Se pozdravijo, kadar se srečajo? Ali grejo kdaj drug k drugemu na obisk? Kako si pomagajo med sabo?

Vprašanja in misli

Filozofi pravijo, da je pomembneje kot poznati odgovore poznati prava vprašanja.

Včasih je že vprašanje samo dovolj zabavno in zanimivo in sploh ne potrebuje odgovora.

Živali v Tellegenovih zgodbah imajo veliko vprašanj. Z njimi raziskujejo svet in svoje življenje v njem. Mravlja trdi, da pozna odgovore na vsa vprašanja.

Kaj menijo otroci?

Zakaj je pomembno, da postavljamo vprašanja?

Ali obstaja kdo, ki ve odgovore prav na vsa vprašanja?

Koga otroci vprašajo, kadar jih kaj zanima?

Kako in kje najdemo odgovore na vprašanja?
Imajo vsa vprašanja odgovor?

Kako pa bi otroci odgovorili na vprašanja, ki jih v predstavi zastavljajo živali:
Ima pomlad lahko počitnice?
Zakaj ne morem misliti nazaj?
Kam gre žir, ko ga pojem?
Zakaj oblaki letijo po nebu in ne pod zemljo?
Zakaj za danes pride jutri in ne včeraj?
Zakaj ne vem vsega?

Odpravimo se na sprehod iskat zanimiva vprašanja. Pozorno opazujemo svet okoli sebe, kakšna vprašanja se nam ob opazovanju postavijo?

V vrtcu skupaj sestavimo seznam zanimivih vprašanj, ki so se nam postavila. Sproti ga dopolnjujmo. O katerih vprašanjih je najbolj razburljivo razmišljati?

Ali se vprašanje da narisati? Izberimo najbolj zanimivo in poskusimo.

Preberimo še zgodbo o mravlji na str. 50 v knjigi *Zabava na luni*. V njej ima mravlja težko glavo, ker toliko ve in veliko misli.

Kaj menijo otroci:

Ali je včasih glava lahko prepolna misli?

Kako vanjo spravimo vse, kar vemo?

Ali lahko hkrati mislimo na več stvari?

Ali se lahko zgodi, da v glavi ni več prostora za nove misli in novo znanje?

Zima

Z otroki se pogovarjamo o zimi.

Kako živali v predstavi preživljajo zimo? Jih kdaj zebe? Kako se zabavajo na snegu?

Kakšen letni čas je zima? Kako zimo preživijo živali? Kako zimo preživijo drevesa?

Kaj pa otroci? Jim je zima všeč? Zakaj? Kaj otroci najraje počnejo pozimi? Kaj naredijo, kadar jih zebe?

Katere barve so značilne za zimo in dejavnosti, ki jih počnemo pozimi?

Lahko si pomagamo z vprašanji: Kakšne barve so rokavice in kape? Kakšne barve so ulice pozimi? Kakšne barve so smrečica, ki jo okrasimo, in okraski? Vsak otrok naj izbere barve, ki so del njegovega zimskega časa.

Zdaj lahko naredimo svojo zimsko impresijo. Izberimo barvno podlago, da bo na njej tudi bela barva lepo vidna. Z izbranimi prstnimi barvami iz pik sestavimo svojo zimsko sliko. Katere barve bo na sliki največ?

Kako pregnati zimo

Živali se trudijo na vsak način priklicati pomlad. Se otroci spomnijo, kaj vse počnejo, da bi jo priklicali? Vsaka žival ima svoj predlog, kako priklicati pomlad. Kako bi jo priklicali otroci?

V naših krajih zimo s plesom, poskakovanjem in glasnim zvonjenjem odganjajo kurenti. So jih otroci že kdaj videli plesati? Oglejmo si posnetek kurenta na internetu.

Skupaj z otroki si izmislimo ples za preganjanje mraza in zime. Na katero glasbo ga bomo odplesali?

Zima in drugi letni časi

Na koncu v predstavi pomlad le pride.

Kako živali v predstavi vedo, da je prišla pomlad? Je pomlad prinesla lastovica ali je prišla sama od sebe?

Takole v knjigi *Jutri je bila zabava* ugotavlja veverica: »Torej, ko je zima, pride pomlad sama od sebe. /.../ Ko pride pomlad, pride poletje samo od sebe, in ko je poletje, pride potem sama od sebe jesen, in ko je jesen, pride zima ...?«

Kaj menijo otroci: zakaj imamo štiri letne čase? Kaj je značilno za vsakega od njih? Katerega od letnih časov otroci najtežje pričakujejo? Zakaj?

Kako pa Tellegenove živali preživljajo pomlad, poletje in jesen? Preberimo še preostale zgodbe iz knjige *Jutri je bila zabava*.

Sneg, slon in težnost

Sneg v predstavi je narejen iz koščkov polivinilastih vrečk. Z vrha nad odrom ga igralci stresajo s pomočjo posebnega škripca. Ker so koščki polivinila zelo lahki in osvetljeni z mehko svetlobo, se nam gledalcem zdi, kot da bi snežinke nežno naletavale z neba.

Slon se v predstavi veliko giblje. Rad pleza, se guga in tudi pada. Nastopa v številnih Tellegenovih zgodbah, največkrat ga zanima prav padanje.

Preberimo še zgodbo o slonu v Tellegenovi knjigi *Zabava na luni* na strani 46 ali pa zgodbo v knjigi *Mala nočna torta s plameni* na strani 31.

Zdaj lahko začnemo raziskovati:

Ali vse stvari padajo na enak način? Kako pada sneg? Ali pada enako kot dež? Kako pade toča?

Zakaj sploh pademo na tla?

Z višine proti tlam spustimo različne predmete: npr. pero, drevesni list, obarvano kapljico vode, polivinilasto vrečko, kocko, žogico iz stiropora, vato, kamen, leseno vejo ... Kako padejo proti tlam? Ali slišimo kakšen zvok, ko zadenejo ob tla? Katera od izbranih stvari pada najbolj podobno snegu? Zakaj stvari padejo na tako različne načine?

Gibanje na snegu

Animatorji, ki v predstavi vodijo lutke, so skupaj z režiserko določili, kako bodo živali govorile in kako se bodo gibale. Odločiti so se morali, ali bodo živali hodile počasi ali hitro, ali bodo poskakovale, plezale, se drsale. Tudi način gibanja pomembno določi značaj lutke. Ker je v predstavi sneg, so veliko razmišljali o tem, kako se bodo živali gibale na snegu, kakšne vragolije bodo počele.

Se otroci spomnijo, kaj vse živali v predstavi počnejo na snegu?

Kako pa se ljudje gibljemo po snegu?

Predstavljajmo si, da je pri nas zapadlo snega do kolen. Kako bomo hodili po njem? Kaj pa, če je toliko snega, da nam seže do pasu? Kaj pa do vratu? Kako hodimo po ledu, če nas je strah, da ne bi padli? Kaj pa, če znamo drsati?

Predstavljajmo si, da je v prostoru strašen vihar. Močno sneži in piha veter. Kako bi šli skozi tak vihar?

Dejavnosti po predstavi

Napišimo pismo

V predstavi živali napišejo pismo pomladi. Se otroci spomnijo, kaj so ji napisale? Ali ga pomlad prejme?

Ljudje si ob novem letu in rojstnih dneh pošiljamo razglednice ali pa svojim prijateljem in družini pošiljamo razglednice s počitnic. Ali tudi otroci to počnejo? Komu najraje pišejo? Kaj napišejo na razglednico? Kdo njim piše? So veseli, ko dobijo razglednico ali pismo?

Živali v Tellegenovih zgodbah zelo rade pišejo pisma. Včasih si pišejo kar tako, ker bi rade komu kaj povedale, ali pa s pismom druga drugo vabijo na zabavo.

Slon npr. napiše pismo drevesom, v katerim pravi tudi: »*Sicer pa, kaj ko bi ve enkrat padle z mene? Se vam to ne bi zdelo pošteno?*« Zgodbo o slonovem pismu lahko preberete v knjigi *Mala nočna torta s plameni* na str. 37.

Ali pa preberite pismo, ki ga črček napiše medvedu v knjigi *Mala nočna torta s plameni* na str. 90.

Ali pa zgodbo o pismu, ki ga mravlja napiše veverici, ker ji nekaj manjka. Najdete jo v knjigi *Zabava na luni* na str. 79.

Kakšno pismo bi otroci napisali živalim v zgodbi, ki tako zelo težko čakajo pomlad? Kaj bi jim v pismu povedali? Bi jih tudi kaj vprašali?

Naredimo sliko

Se je tudi otrokom ob ogledu predstave zdelo, kot da bi gledali prelepo zimsko sliko? Pri likovni zasnovi je avtorica Barbara Stupica navdih iskala tudi pri starih zimskih razglednicah.

Naredimo skupaj veliko sliko, recimo tako veliko kot plakat. Sliki naredimo tudi okvir in ga posebej lepo okrasimo.

Živali se v Tellegenovih zgodbah kar naprej obiskujejo. Kako bi narisali obisk otrok pri živalih iz predstave?

Skupaj narišimo gozd iz predstave, v katerem živijo veverica, slon, mravlja, sova in jež. Bo na sliki zima ali bo na sliki že pomlad? Bo na sliki noč ali dan? Katere barve bomo izbrali za sliko?

Zdaj pa v ta prizor narišimo še sebe. Koga od živali bi vsak otrok najraje obiskal? Kaj bi skupaj z živalmi počeli? Kaj bi na tem obisku jedli?

Kako bi otroci dali naslov sliki, ki je nastala?

Naredimo snežno kroglo z motivom iz predstave

Potrebujemo:

kozarce z dobrim tesnilom (lahko je kozarec za vlaganje)

glicerin (dobite ga v lekarni)

destilirano vodo

strte jajčne lupine ali bleščice

zaščito za risbo (lepilo ali pa risbo plastificirajmo)

Na trši list papirja ali lepenke (njegovo velikost določimo glede na velikost kozarca, ki ga imamo na voljo) narišimo najljubši prizor ali pa najljubšega junaka iz predstave. Ko je risba dokončana, jo zaščitimo, da se ne bo zmočila. Tako zaščiteni sliko pritrdimo na notranjo stran kozarca. Kozarec napolnimo z destilirano vodo, v katero kanemo nekaj kapljic glicerina. Na koncu dodamo jajčne lupine ali bleščice in kozarec tesno zapremo. Obrnemo ga in snežna krogla je nared.